

СЛОВНИК

Автореферат – це короткий виклад наукової праці самим автором. Найчастіше зустрічаються автореферати магістерської, кандидатської та докторської дисертацій. Автореферат дисертації – це наукове видання у вигляді брошури авторського тексту щодо проведеного дослідження, яке подається на здобуття наукового ступеня разом із дисертацією.

Академія – первісна назва філософської школи, заснованої Платоном (4 ст. до н. е.), вищий науковий заклад.

Аксіоми – положення, які приймаються без логічного доведення.

Актуальність теми – важливість, суттєве значення, відповідність теми дослідження сучасним потребам певної галузі науки та перспективам її розвитку, практичним завданням відповідної сфери діяльності.

Алфавітний каталог – каталог, який будується у чіткій послідовності букв алфавіту.

Аналіз (грец. analysis – розкладення) – метод дослідження, сутність якого полягає у тому, що предмет дослідження розчленовується на складові частини і кожна із цих частин досліджується окремо.

Аналіз документів – сукупність методологічних принципів, які застосовуються для одержання з документальних джерел соціологічної інформації, необхідної для вирішення дослідних завдань (вивчення проблемної ситуації, всебічного аналізу об'єкта, максимально повної і глибокої інтерпретації одержаних результатів).

Аналіз іконографічних документів – метод збору інформації шляхом безпосереднього аналізу змісту кіно- і фотодокументів, творів образотворчого мистецтва, а також аналізу сприйняття цього змісту глядачем шляхом вивчення думок респондентів і експертів.

Аналітична записка, аналітична довідка, аналітичний науковий звіт – інформація про підсумок науково-дослідної роботи з обраної проблематики. Однією із зазначених форм є науковий звіт із виконання дипломної чи магістерської робіт. Залежно від особливостей наукової діяльності звіт подається у вигляді тексту, ілюстрацій, таблиць або їх сполучень.

Аналітичні документи – найдосконаліший вид вторинних (інформаційних) документів, що повно і всебічно висвітлюють не окремі першоджерела, а конкретну тему у згорнутому й узагальненому вигляді.

Аналогія (грец. analodgia – відповідність) – це метод наукового пізнання, за допомогою якого досягаються знання про одні предмети чи явища на підставі їх схожості з іншими.

Анкета соціологічна – основний інструментарій збору вихідного матеріалу у масових широкомасштабних соціологічних опитуваннях.

Анкетер – особа, яка здійснює збір соціологічної інформації методом анкетного опитування респондентів.

Анотація – стислий коментар чи пояснення щодо документа чи його змісту, а іноді навіть його короткий опис, що додається, як правило, у вигляді примітки після бібліографічного опису документа.

Апеляція – оскарження рішення дисертаційної ради при відмові у присудженні (позбавленні) вченого ступеня. Апеляція може бути подана претендентом, іншими особами, організаціями, установами в дисертаційну раду за місцем захисту і у ВАК.

Апробація наукового дослідження – колективне обговорення виконаного дослідження на науково-технічних радах, його рецензування й експертиза, оприлюднення

кінцевих результатів у спеціальних журналах, реферативних збірниках, а також у виступах дослідників із повідомленнями і повідомленнями на науково-практичних конференціях, симпозіумах, семінарах.

Аргумент – положення, яке використовується для доведення тези.

Аргументація – це обґрунтоване підтвердження або спростування чого-небудь. За допомогою доказів і фактів.

Архівні довідники – видання, що розкривають склад, зміст і місцезнаходження документальних матеріалів.

Аспірант – особа, що навчається в аспірантурі за очною або заочною формою навчання.

Аспірантура – це передостанній ступінь єдиної системи безперервної освіти, що створюється при вищих навчальних закладах і наукових установах які мають необхідну наукову і матеріальну базу, для підготовки професорсько-викладацьких та наукових кадрів.

Атестат професора, доцента, старшого наукового працівника – документ, що засвідчує присудження відповідного вченого звання.

Атестаційна справа про присудження вченого ступеня (атестаційна справа претендента) – об'єднаний в єдину справу комплект документів про претендента, дисертацію, захист дисертації. Перший примірник атестаційної справи направляється дисертаційною радою після захисту дисертації у ВАК, а другий примірник зберігається в дисертаційній раді.

Багатомірний аналіз – аналіз даних, зібраних за декількома змінними (напр., у вивченні напрямів використання вільного часу – стать, вік, освіта, прибутки, сімейний стан тощо).

Бази даних (БД) – впорядкований набір логічно взаємопов'язаних даних, що зберігаються та використовується спільно, та призначений для задоволення інформаційних потреб користувачів. Традиційно бази даних поділяються на документальні: (бібліографічні й повнотекстові); фактографічні; інтегровані. Але в сучасному інформаційному середовищі цей розподіл умовний і частіше БД являють собою змішання різних типів.

Бакалавр – це найнижчий університетський ступінь, який відповідає статусу молодого недосвідченого фахівця, без практичного досвіду роботи за спеціальністю.

Безперервність – принцип наукової організації науково-дослідного процесу, який передбачений законодавчими актами і зумовлює потребу організації дослідного процесу в часі і просторі при дослідженні фінансово-господарської діяльності.

Бібліографічне посилання – сукупність бібліографічних відомостей про цитований, розглядуваний або згадуваний у тексті документа інший документ, необхідних і достатніх для його загальної характеристики, ідентифікації та пошуку.

Бібліографічний опис – це записана за певними правилами множина бібліографічних даних, що ідентифікують документ. Він дає уявлення про зміст, вид, читацьке призначення, актуальність документа, а також дає змогу його ідентифікувати – зіставити з іншими, відрізнити від них.

Бібліографічний покажчик – упорядкована сукупність бібліографічних описів видань, що присвячені окремій галузі знань, окремому напрямку чи темі. На відміну від бібліографічного списку, покажчик має складну структуру, тобто складається з декількох розділів, зміст яких присвячено тому чи іншому аспекту теми.

Бібліографія – галузь знання про методи і способи складання покажчиків, списків, оглядів друкованих творів.

Брошури – твори друку обсягом від 5 до 48 сторінок.

Верифікація – перевірка, емпіричне підтвердження теоретичних положень шляхом співставлення їх з об'єктом, що спостерігається.

Вибірка – процес формування вибіркової сукупності. З практичних причин і з міркувань економії затрат збір інформації про сукупність людей чи об'єктів, які цікавлять дослідника, часто неможливий. У таких випадках з метою дослідження здійснюється вибірка частини населення. Головними критеріями при цьому є забезпечення репрезентації всієї сукупності, яку вона відображає, і впевненість у високій надійності даного способу відбору.

Вибірка випадкова – кожний елемент структури населення і будь-яке поєднання елементів може бути включений у неї з однаковою ймовірністю.

Вибірка серійна (гніздова) – вибірка, при якій одиниці відбору являють собою статистичні серії, тобто сукупності статистично помітних одиниць (напр., сім'я, бригада, шкільний клас, академічна група, невеликі виробничі колективи в установах).

Вибірка систематична – спосіб, за яким співвідношення між розміром вибірки і чисельністю населення в генеральній сукупності використовується для визначення інтервалу (кроку пропуску даних).

Вибірка стихійна – відбір одиниць спостереження здійснюється за принципом «добровільності» входження у вибірку сукупність; репрезентативність відбору в цьому випадку не гарантується.

Вибірка стратифікована – спосіб вибірки, який передбачає розподіл населення на частини або «страти» (верстви), а потім здійснення систематичного відбору елементів усередині кожної верстви.

Визначення – логічний прийом, що дає змогу передати відмінність ознак і результатів дослідження за допомогою мовних засобів.

Вища атестаційна комісія України (ВАК) – головний міжвідомчий орган країни, що займається атестацією наукових кадрів, контролем за присудженням наукового ступеня кандидата і доктора наук, а також приймає відомчі акти, що стосуються атестації наукових працівників, та організацією захисту дисертацій.

Вторинний документ – це результат аналітико-синтетичної та логічної обробки одного чи кількох первинних документів із метою пристосування інформації до інформаційних потреб споживача. Вторинні (інформаційні) документи містять систематизовані відомості про первинні документи (опубліковані чи неопубліковані) або результат аналізу і синтезу даних, що містяться у першоджерелах. У вторинних документах інформацію, що мала місце в одному чи кількох первинних документах, подають скорочено у відомостях про них.

Вчене звання – офіційно присуджене науковим і науково-педагогічним працівникам звання на підставі їх творчої участі в наукових дослідженнях та у викладацькій діяльності, за наявності наукових публікацій, участі в підготовці наукових кадрів, результатів у розвитку науки й освіти. Підтверджується видачею атестатів: старшого наукового працівника, доцента, професора.

Вчений – фізична особа (громадянин України, іноземець або особа без громадянства), яка має повну вищу освіту та проводить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження і отримує наукові та (або) науково-технічні результати.

Вчений ступінь – наукова кваліфікація наукового ступеня кандидата і доктора наук у певній галузі знань, підтверджена захистом дисертації і закріплена отриманням диплома.

Генезис – процес утворення та становлення будь-якого природного або соціального явища.

Гіпотеза – наукове припущення, що висувається для пояснення будь-якого явища і потребує перевірки на досліді та теоретичного обґрунтування, для того щоби стати достовірною науковою теорією.

Гіпотеза прикладного соціологічного дослідження (припущення, уявлення) – науково-обгрунтоване уявлення про структуру соціальних об'єктів, характер елементів і зв'язків, які утворюють ці об'єкти, про механізм їх функціонування і розвитку. Для підвищення підтверджуваності гіпотези рекомендується висувати кілька взаємопов'язаних гіпотез. Таким шляхом не вирішується проблема істинності гіпотези, проте підвищується ймовірність її обгрунтування.

Графік виконання роботи – план роботи з точними показниками терміну завершення робіт з кожного етапу, впровадження результатів і осіб, що відповідають за дотримання цих термінів.

Дедукція (лат. deductio – виведення) – це метод пізнання, за допомогою якого приватні положення виводяться із загальних, тобто це метод переходу від загальних уявлень до приватних.

Депоновані твори – наукові роботи, виконані індивідуально або у співавторстві і розраховані на обмежене коло користувачів.

Діагностуючий експеримент спрямований на вивчення стану й можливостей розвитку тих процесів, що досліджуються

Диплом кандидата, доктор наук – документ, що засвідчує присудження відповідного вченого ступеня.

Дипломна робота – кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання у вищому навчальному закладі.

Дисертант – особа, що виконує і представляє до захисту дисертацію.

Дисертація (дисертаційна робота) – виконана особисто претендентом письмово науково кваліфікаційна робота, на основі захисту якої йому присуджується вчений ступінь кандидата або доктора наук за певною спеціальністю.

Доведення гіпотези – приведення зібраної інформації у систему, яка підтверджує наукове передбачення, поставлене на дослідження, або спростовує його, у зв'язку з чим виникають нові робочі гіпотези, яким дослідник повинен дати оцінку.

Довідка про впровадження (використання) результатів дисертаційного дослідження – письмове підтвердження організації, підприємства, що надається спеціалізованій раді про застосування одержаних претендентом і відображених у дисертаційній роботі положень, рекомендацій, висновків із зазначенням, де і яким чином вони використовуються (у навчальному процесі, наукових дослідженнях, методичних матеріалах, проектно-конструкторській, дослідницькій роботі, виробничій діяльності, управлінні).

Доводи вказують на те, чому опоненти мають сприйняти наші ствердження: вони є результатом теоретичної дослідницької роботи науковця.

Докази – процедури, за допомогою яких установлюється істинність будь-якого твердження.

Документальний метод у соціології – спосіб розгляду і пояснення документа в його соціологічному контексті, який служить цілям здобування і аналізу соціологічної інформації.

Доктор наук – другий науковий ступінь, який присуджується спеціалізованою вченою радою вищих навчальних закладів в установленому порядку за результатами захисту дисертацій.

Докторантура – вищий ступінь єдиної системи безперервної освіти, що створюється при вищих навчальних закладах, наукових установах і організаціях, які мають необхідну наукову і матеріальну базу.

Докторська дисертація – робота, в якій сформульовано і обгрунтовано наукові положення, що характеризуються як новий напрям у відповідній галузі науки, або здійснено теоретичне узагальнення та вирішення великої наукової проблеми, що має велике народногосподарське і соціально-культурне значення.

Документ – матеріальний об'єкт, що містить зафіксовану інформацію для її збереження і використання у науці і практиці.

Доповідь – документ, у якому викладаються певні питання, даються висновки, пропозиції.

Дослідження соціологічне – різновид суспільствознавчого дослідження, його «ядро», яке розглядає суспільство як цілісність. Д.с. є цілісний і системний підхід до вивчення соціальної реальності і опори на соціальні факти і емпіричний матеріал.

Достовірність – це достатня правильність, те, що не викликає сумнівів, доказ того, що названий результат є істинним, правдивим.

Доцент – вчене звання викладачів вищих навчальних закладів.

Друковані документи – друкована продукція, що пройшла редакційно-видавничу обробку (книги, журнали, брошури).

Експериментом називають зміни або відтворення явища з метою вивчення у найбільш сприятливих, чітко фіксованих та контрольованих умовах.

Експеримент соціальний – метод у соціології, який використовується для поглибленого аналітичного вивчення соціальної реальності шляхом збору інформації про чинники, які на неї впливають, про результати та наслідки такого впливу. Головне завдання Е.с. полягає в тому, щоб, обравши для експериментування ту чи ін. групу, впливати на неї за допомогою певних чинників і стежити за зміною характеристик, які цікавлять дослідника для вирішення основного завдання. Відрізняють реальні (натуральні), тобто польові, і лабораторні Е.с. Під час польового Е.с. об'єкт (група) знаходиться у природних (натуральних) умовах життєдіяльності.

Експертна рада ВАК – рада з певної галузі науки у складі ВАК, що складається з групи фахівців вищої кваліфікації в даній галузі, забезпечує контроль за науковим рівнем дисертацій, їх науковою і практичною цінністю, роботою дисертаційних рад, здійснення єдності вимог при атестації і підготовці рекомендацій президії ВАК.

Емпіризм в соціології – підхід до одержання і використання наукового знання шляхом вивчення окремих соціальних фактів, їх співставлення, перевірки.

Емпіричне описання – фіксація засобами природної або штучної мови відомостей про об'єкти, дані спостереження. За допомогою опису чуттєва інформація перекладається мовою понять, знаків, схем, малюнків, графіків, цифр, тим самим приймаючи форму, що є зручною для подальшої раціональної обробки (систематизації, класифікації, узагальнення).

Емпіричний рівень пізнання – спостереження і дослідження конкретних явищ, експеримент, а також групування, класифікація та опис результатів дослідження та експерименту, впровадження їх у практичну діяльність людей.

Етапи соціологічного дослідження – організаційно і функціонально виділені стадії дослідницького процесу, які різняться між собою характером і змістом, формами і процедурами дослідницької діяльності. Вони не є лише механічними частинами цього процесу, а пов'язані логічною послідовністю і змістовною спадкоємністю. У дослідженні виділяють щонайменше 5 етапів: 1) складання програми дослідження; 2) здійснення вибірок; 3) розробка методики дослідження; 4) збирання матеріалу; 5) аналіз матеріалу і його узагальнення.

Етика соціологічної діяльності – сукупність моральних принципів, якими має керуватися соціолог під час своєї діяльності. Головний етичний принцип, полягає в «інтелектуальній чесності» соціолога. Дотримання цього принципу, незалежно від того, які політичні погляди сповідує соціолог, – не тільки професійний, але й громадський, обов'язок соціолога. У 1998 р. на з'їзді соціологів України був прийнятий «Професійний кодекс соціолога», який встановлює соціальну відповідальність соціолога перед індивідами, соціальними групами та суспільством загалом.

Завдання дослідження – це конкретна ситуація, яка потребує свого перетворення для досягнення певної мети.

Загальнонаукова методологія використовується більшістю наук, але на відміну від філософської методології, не на всіх етапах пізнавального процесу, а тільки на конкретно визначених для розкриття певних сторін чи властивостей предмета.

Закони – необхідні стійкі відносини між явищами у природі і суспільстві, які повторюються.

Закономірність (суспільна) – суттєвий, повторюваний зв'язок явищ суспільного життя або етапів історичного процесу.

Захист дисертації попередній (попередня експертиза) – обговорення дисертаційної роботи в науковому підрозділі наукової установи, де виконувалася дисертація або до якої був прикріплений претендент для підготовки дисертації, перед її поданням до захисту.

Захист дисертації публічний – офіційний розгляд, обговорення представленої до захисту дисертаційної роботи на засіданні дисертаційної ради за участю опонентів. За наслідками публічного захисту рада ухвалює позитивне або негативне рішення про присудження вченого ступеня

Здобувач вченого ступеня: 1) особа, що офіційно претендує на присудження їй наукового ступеня і здійснює необхідні для цього дії, заходи, процедури, готує необхідні матеріали і документи; 2) особа, прикріплена до наукової установи для підготовки і захисту дисертації на здобуття наукового ступеня.

Знання – перетворений практикою результат пізнання дійсності.

Знищення інформації – несанкціоноване знищення інформаційних ресурсів для приховування фактів крадіжки цінностей.

Індукція (лат. *inductio* – наведення) – це метод пізнання, за яким із приватних фактів та явищ виводяться загальні принципи та закономірності, тобто при використанні цього методу логіка мислення розвивається від конкретного до загального.

Інструментарій соціологічного дослідження – сукупність дослідницької документації (питальників, бланків, щоденників спостерігача і т. п.), що забезпечують реалізацію методу.

Інтерв'ю – один з основних видів опитування, який використовує безпосередню взаємодію між дослідником і респондентом відповідно поставленої мети. Розрізняють такі види інтерв'ю: глибинне, вільне, фокусоване, стандартизоване. Індивідуальне, групове, одноразове, багаторазове (панельне).

Інтерв'юер – той, хто проводить інтерв'ю; людина, яка перебуває в безпосередній взаємодії з респондентом із метою одержання від нього інформації.

Інтерпретація – тлумачення, роз'яснення, розкриття змісту явища, яке сприяє його розумінню.

Інформація (від лат. *information* – роз'яснення, поінформування) – повідомлення про щось. Поняття «інформація» має на увазі слабо структуровані дані, які не можуть використовуватися для ухвалення стратегічних рішень.

Інформаційний документ (ІД) – це документ, що містить систематизовані або узагальнені відомості про опубліковані чи неопубліковані дані з першоджерел та виготовлений організаціями, які здійснюють науково-інформаційну діяльність.

Інформаційні ресурси – це сукупність інформаційних матеріалів – документів і масивів інформації у формі публікацій, наукових звітів, електронних записів, баз даних і т. п., а також різноманітні пошукові системи, що забезпечують доступ до них.

Інформація – термін «інформація» походить від латинського слова «*informatio*» і означає роз'яснення, виклад фактів, подій

Кандидат наук – науковий ступінь, який присуджується після захисту кандидатської дисертації.

Категорії – найбільш загальні і фундаментальні поняття, які відображають суттєві зв'язки дійсності.

Кафедра – основна навчально-наукова група, що здійснює навчальну, методичну і науково-дослідну роботу з однієї або кількох пов'язаних між собою наукових спеціальностей, а також підготовку і підвищення кваліфікації кадрів.

Кваліфікаційна робота – робота, покликана підтвердити рівень кваліфікації її автора та глибоке знання ним предмета дослідження, уміння висловлювати свої думки, інтерпретувати одержані результати.

Кворум – мінімальна кількість членів дисертаційної ради, які повинні бути особисто присутніми на засіданні ради при захисті дисертації. Засідання дисертаційної ради вважається правомочним, якщо в його роботі бере участь не менше двох третин її складу.

Класифікація – система підпорядкованих понять (класів, об'єктів) будь-якої галузі знання чи діяльності людини, яка використовується як засіб встановлення зв'язків між цими поняттями чи класами об'єктів. Наукова класифікація виражає систему законів, яка притаманна дійсності, що відображена цією класифікацією.

Класифікація об'єктів дослідження – поділ різних явищ, предметів за певними ознаками з метою їх вивчення та наукового узагальнення.

Книги – неперіодичні багатосторінкові твори друку обсягом понад 48 сторінок друкарського друку.

Кодування – процес привласнення кодового позначення об'єкта обліку.

Колективність – принцип організації праці у науковій діяльності, який полягає у згуртуванні сил багатьох працівників, хоч безпосередній процес творчості має індивідуальний характер.

Компендіум – стислий виклад основних положень якої-небудь науки, результатів дослідження.

Компіляція – писання твору на підставі чужих матеріалів без самостійного дослідження й опрацювання джерел: компілювання.

Композиція наукової статті – побудова статті, яка ґрунтується на логічному розкритті наукової думки, мотивованому та дозованому розкритті фактів, поєднанні їх у певну систему.

Конкретнонаукова методологія – розглядається як особлива галузь знань, яка є своєрідним джерелом постачання методів дослідження для конкретних наук та як система методів, які використовуються тією чи іншою наукою.

Констатувальний експеримент – використовується для перевірки певних припущень. У процесі цього експерименту констатується наявність певних зв'язків між впливом на об'єкт дослідження і результатом, виявляється наявність певних фактів.

Контент-аналіз – метод кількісного вивчення змісту соціологічної інформації. Дослідники визначають ряд категорій, що характеризують досліджувані питання, а потім класифікують проаналізований зміст відповідно до визначених категорій. Ця техніка дозволяє отримувати певні кількісні дані, які можуть підлягати комп'ютерному опрацюванню та статистичному аналізу.

Концепція – система поглядів на будь-що, головна думка у процесі, що визначає цілі та завдання дослідження та шляхи його здійснення.

Критерії (від грец. Засіб переконання, мірило) – це підстава і підґрунтя для оцінки, визначення або класифікації явища.

Культурологічний підхід дозволяє дослідити соціальні, педагогічні, психологічні та інші об'єкти та явища через призму феномену культури, яка розглядається як багаторівнева ієрархічна система. Культурологічний підхід спонукає дослідників до аналізу предмета дослідження як культурного феномену.

Лангітюдний метод (від англ. longitude – довгота) – тривале систематичне вивчення одних і тих самих піддослідних, що дає можливість визначати діапазон вікової та індивідуальної мінливості серед життєвого циклу людини.

Магістр – другий науковий ступінь, який присуджується випускникам інституту, університету, академії, інших до них прирівняних навчальних закладів за результатами захисту кваліфікаційної роботи.

Мета дослідження – це обґрунтоване уявлення про кінцеві або проміжні результати пошуку.

Метод (грец. – шлях дослідження чи пізнання) – спосіб організації практичного й теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями розвитку об'єкта.

Метод абстрагування передбачає розумове відволікання будь-якої властивості чи ознаки предмета від інших ознак, властивостей, зв'язків, з метою більш глибокого і детального вивчення предмета дослідження, через ізолювання його від впливу інших предметів, властивостей, ознак.

Метод експертних оцінок – один із методів збору соціологічної інформації, за яким формується група добре інформованих (обізнаних) осіб з тієї чи іншої проблеми, що вивчається соціологом. Основний робочий інструментарій експертних опитувань анкети або бланк-інтерв'ю, опрацьовані за спеціальною програмою.

Методика дослідження – методи і прийоми, які передбачають застосовувати при виконанні робіт із конкретної теми, висовуються гіпотези дослідження та їх доведення.

Методика соціологічного дослідження – збірне поняття, що узагальнює всі використовувані в дослідженні методи, їх інструменти, процедури, техніку і технології.

Методичні прийоми – прийоми, за якими проводяться конкретно-наукові дослідження (емпіричні); вони сформовані на основі загальнонаукових методів і відображають особливості тієї науки, завдяки якій вони створені.

Методологія (лат. logos – наука, знання, метод-шлях, напрямок пізнання) означає вчення про методи пізнання.

Моделювання (лат. modulus – міра, взірець) – це метод наукового пізнання, який полягає у заміні об'єкта, що вивчається, його моделлю, за якою визначають, або уточнюють характеристики оригіналу.

Монографія – наукова праця у вигляді книги, яка містить повне або поглиблене дослідження однієї проблеми чи теми, що належить одному або декільком авторам.

Наука – динамічна система знань, яка розкриває нові явища у суспільстві і природі з метою використання їх у практичній діяльності людей.

Наукова галузь – галузь науки, відповідно до назви якої присуджується відповідний вчений ступінь.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Наукова доповідь – публічно виголошене повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової проблеми (теми, питання).

Науково-дослідні інститути – це творчі установи, працівники яких не займаються викладацькою діяльністю, їх основне завдання – науково-дослідна робота.

Наукова ідея – інтуїтивне пояснення явища без проміжної аргументації й усвідомлення всієї сукупності зв'язків.

Наукова концепція – система поглядів, теоретичних положень, основних думок щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною головною ідеєю.

Науковий напрям – це сфера наукових досліджень, присвячених вирішенню будь-яких фундаментальних теоретичних або експериментальних завдань у певній галузі науки.

Наукова несумлінність здобувача – принципове, значуще свідоме порушення претендентом правил про одноосібне написання дисертації, використання в дисертаційній роботі матеріалів інших авторів без посилань на них, явний науковий плагіат.

Наукова обробка документів – процес аналітико-синтетичної обробки та переробки документів, що включає операції пошуку, добору, ідентифікації, накопичення, упорядкування, аналізу, синтезу, поширення відомостей, що містяться у документах.

Наукова проблема – сукупність нових діалектично складних теоретичних або практичних питань, які суперечать існуючим знанням або прикладним методам у цій науці і потребують вирішення за допомогою наукового дослідження.

Наукова робота – дослідження з метою одержання наукового результату.

Наукова школа – неформальний творчий колектив дослідників різних поколінь, об'єднаних загальною програмою і стилем дослідницької роботи, які діють під керівництвом визнаного лідера.

Наукове дослідження – цілеспрямований процес виробництва нових знань, які розкривають нові явища у суспільстві і природі для використання їх у практичній діяльності людей.

Науковець – це той, хто має відношення до науки, виробляє знання, є спеціалістом у певній галузі науки.

Науковий документ – носій, з якому тим або іншим способом зафіксовані наукові відомості й дані чи науково-технічна інформація, у якій повинно обов'язково вказуватися, ким, де і коли він був створений.

Науковий експеримент – перевірка попередніх результатів дослідження способом їх апробації у конкретних виробничих умовах або їх моделюванням у лабораторних умовах.

Науковий керівник – призначений Вченою радою вищого навчального закладу або наукової установи (за місцем підготовки кандидатської дисертації) при зарахуванні в аспірантуру або здобувачем керівник зарахованого аспіранта, претендента, як правило, з числа докторів наук, професорів.

Науковий консультант – призначений Вченою радою вищого навчального закладу або наукової установи за місцем підготовки докторської дисертації консультант докторанта в ранзі доктора наук, що надає допомогу докторанту в спрямуванні його дисертаційного дослідження, оформленні рукопису тощо.

Науковий напрям – це сфера наукових досліджень присвячених вирішенню будь-яких фундаментальних теоретичних або експериментальних завдань у певній галузі науки.

Науковий працівник – вчений, який за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору (контракту) професійно займається науковою, науково-технічною, науково-організаційною або науково-педагогічною діяльністю та має відповідну кваліфікацію незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання, підтверджену результатами атестації.

Науковий факт – подія чи явище, яке є основою для висновку або підтвердження.

Науково-дослідна (науково-технічна) установа (далі – наукова установа) – юридична особа незалежно від форми власності, що створена в установленому законодавством порядку, для якої наукова або науково-технічна діяльність є основною і становить понад 70 відсотків загального річного обсягу виконаних робіт.

Науково-педагогічний працівник – вчений, який за основним місцем роботи займається професійно-педагогічною та науковою або науково-технічною діяльністю у вищих навчальних закладах та закладах післядипломної освіти III-IV рівнів акредитації.

Науково-дослідна література – монографії, узагальнюючі наукові праці, збірники статей, в яких висвітлюються різні проблеми економічних наук, розробляються питання розвитку країни.

Науково-дослідний процес – це сукупність організаційних, методичних і технічних прийомів, здійснюваних за допомогою певних процедур.

Наукознавство – вчення про загальні закономірності розвитку і функціонування науки як системи знань, неправильність, помилковість, хибність чого-небудь, чиїхось тверджень, переконань.

Непрямо́й доказ – вид міркування, за яким доводиться хибність відхилення тези і на цій підставі робиться висновок про її істинність.

Норми – це опис умов, на які має спиратися педагог, виставляючи студентові оцінку.

Нострифікація атестаційних документів – прирівнювання документів про присудження вчених ступенів, виданих науковим і науково-педагогічним працівникам – громадянам України в інших державах, з якими Україною укладені договори (угоди) про визнання і еквівалентність вчених ступенів.

Об'єкт дослідження – процес або явище, що породжують.

Об'єкт і предмет соціологічного дослідження – соціальна реальність та її різні сторони і відношення. **Об'єкт.с.д.** – певна соціальна реальність, яка не залежить від дослідника і на яку спрямована його увага. **Предмет.с.д.** – якості, сторони, відношення і процеси цієї реальності, яка виділена дослідником для цілеспрямованого дослідження. В одному і тому ж об'єкті може бути виділено багато предметів дослідження.

Обробка соціологічної інформації – перетворення емпіричних даних, отриманих у ході соціологічного дослідження, з метою зробити їх компактними, доступними для аналізу, перевірки дослідницьких гіпотез, інтерпретації. Умовно О.с.і. можна поділити на первинну та вторинну. Під первинною розуміється обробка вихідної інформації (відповіді респондентів, оцінки експертів, результати спостереження та т. п.). Вторинна О.с.і. – перетворення даних первинної обробки (середні величини, міри розсіювання, зв'язки, показники значущості).

Оглядовий документ – текст, що містить концентровану інформацію, що її отримано в результаті добору, аналізу, систематизування, узагальнення відомостей із великої кількості першоджерел із певної теми за певний проміжок часу; він є моделлю стану, тенденцій розвитку та шляхів вирішення проблеми.

Одиниця спостереження – фіксує особливості й специфіку об'єкта і предмета дослідження. В процесі спостереження дослідник має справу з великою кількістю фактів. Серед них необхідно виділити лише ті О.с., які відповідають меті та завданням дослідження.

Опис – основний науково-довідковий посібник до матеріалів фонду, а також основний обліковий документ архіву.

Опитувальний лист – документ, упорядкований за змістом та формою наборів питань та висловів, що застосовується для збирання емпіричної соціологічної інформації у вигляді писемних та усних відповідей обстежуваних осіб (респондентів). Основними видами О.л., що застосовуються в соціологічних дослідженнях, є анкета та бланк формалізованого інтерв'ю (питальник). О.л. складається з трьох частин: вступної (преамбули), основної та «паспортички» (блоку питань про соціальний статус).

Опитування соціологічне – один із способів отримання первинної соціологічної інформації шляхом постановки в усній чи письмовій формі питань до окремої людини або більш чи менш широкій групі людей.

Оприлюднення проміжних висновків і пропозицій – повідомлення, доповіді на семінарах та конференціях, публікація статей за наслідками дослідження окремих питань, розділів.

Організація соціологічного дослідження – спосіб реалізації програми дослідження, порядок дії, що покликані забезпечити координацію роботи дослідницького колективу (групи), економне та якісне вирішення поставлених завдань.

Основою аргументації виступають закономірності або принципіві положення певної наукової галузі.

Основна частина статті – кульмінація твору, де викладається суть досліджуваних явищ, наводиться система доказів наукової гіпотези, не запозиченої з раніше опублікованих праць, а поставленої самостійно у процесі проведення дослідження.

Офіційний опонент – призначений спеціалізованою вченою радою або ВАКом з числа компетентних у даній галузі науки учених офіційний рецензент, уповноважений представити письмовий відзив на дисертацію і автореферат, який повинен особисто брати участь у процесі захисту і виступити з викладом змісту підготовленого ним відзиву.

Оцінювання – це вираження якості результатів навчально-пізнавальної діяльності у кількісних показниках. Оцінка передбачає співставлення того, що студент засвоїв, із тим, що він повинен засвоїти, відповідно до вимог навчальної програми. Отже, основними складовими оцінки мають бути не лише встановлення фактичного рівня знань студента, але й співвідношення виявленого знання із задекларованими еталонами, тобто нормами.

Паралогізми – неупереджені логічні помилки, припущені у доказі, у міркуваннях, які виникають внаслідок порушення законів і правил логіки і звичайно призводять до хибних висновків.

Первинний документ – це документ, що безпосередньо відбиває факти, події, явища реальної дійсності або думки автора і не призначений для інформування про наявність інших документів. У первинному документі розкриваються безпосередні результати наукових досліджень і розробок, нові наукові відомості, або нове осмислення відомих ідей і фактів.

Первинні джерела – це ті матеріали, про які Ви пишете безпосередньо (звіти, щоденники, документи з первинними даними).

Підсумковий документ соціологічного дослідження – вид звітності про хід і результати соціологічних досліджень. Використовуються такі П.д.с.д.: інформація, інформаційна записка, аналітична записка, звіт про науково-дослідну роботу.

Підхід – це комплекс парадигматичних, сигматичних і прагматичних структур та механізмів у пізнанні та практиці, які характеризують конкуруючі між собою (або історично змінюючі один одного) стратегії та програми у філософії та науці.

Пілотажне дослідження – попереднє пробне вивчення найчастіше методичної скерованості соціологічного дослідження з метою відпрацювання інструментарію збору первинної соціологічної інформації, методів організації і процедур проведення масового польового дослідження. П.д. – необхідний складовий етап польового дослідження.

Плагіат (крадіжка) – видавання чужих творів за свої або незаконне опублікування чужого твору під своїм ім'ям.

Позбавлення вченого ступеня – рішення ВАК відповідно до її компетенції, що приймається її президією, про позбавлення особи раніше присудженого їй вченого ступеня. Таке рішення ухвалюється в особливих випадках, як правило, на підставі клопотання, прийнятого дисертаційною радою, де відбувався захист дисертації.

Показник – це свідчення, доказ, ознака, завдяки яким можна судити про досягнення у розвитку процесу чи явища, які вивчаються.

Положення – сформульовані думки, висловлені у формі наукового твердження.

Поняття – думки, в яких узагальнюються й відокремлюються предмети якогось класу (виду) за певними загальними ознаками.

Постулати – твердження, що приймаються в межах якоїсь наукової теорії за істинне і відіграє роль аксіом

Пракселогічний підхід – це акцентування уваги на здатність виконувати дію, яку людина набуває завдяки послідовним і цілеспрямованим тренуванням. Завдяки

спеціально підібраним вправам, виконання дій поступово наближається до автоматизму, менш потребуючи контролю з боку розуму. Це дозволяє значно збільшити швидкість та покращити якість виконаної дії.

Праксометричний метод (від грец. *praxis* – діяння, діяльність) – це метод аналізу процесу й продуктів діяльності.

Практичні посібники – видання, розраховані на задоволення потреб окремих категорій спеціалістів народного господарства в їх повсякденній практичній діяльності.

Предмет дослідження – теоретичне відтворення об'єктивної дійсності, тих суттєвих зв'язків і відношень, які підлягають безпосередньому вивченню в науковому дослідженні, є головними і визначальними для даної наукової роботи.

Прикладні наукові дослідження – наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на одержання і використання знань для практичних цілей.

Принцип – первоначало; те, що лежить в основі певної теорії науки.

Природний експеримент – не передбачає попереднього підбору й заміни певного фактору впливу, не здійснює активного втручання дослідника у звичайний перебіг досліджуваного процесу або явища. Науковець лише спостерігає за явищем, очікуючи, коли і за яких умов відбудуться зміни з об'єктом спостереження.

Програма соціологічного дослідження – документ, що вміщує методологічні та процедурні передумови наукового пошуку.

Процедура методу – одна окремо взята операція реалізації методу (наприклад, заповнення щоденника дослідника).

Професор – найвище вчене звання викладачів вузів і працівників наукових установ.

Реферат – це вторинний документ, результат аналітично-синтетичного опрацювання інформації, поданий у вигляді короткого викладу змісту первинного документу (всього твору або його частини), включаючи основні фактичні дані й висновки з метою ознайомлення з сутнісними акцентами первинного документу.

Реферативний огляд – узагальнена характеристика кількох джерел (первинних документів) з однієї теми, проблеми, галузі знань. Він допомагає дослідникові сформулювати уявлення про повноту та зміст підходів до досліджуваного ним об'єкта.

Рецензія – критичний огляд і оцінка, відгук на науковий твір.

Рівень – це ступінь розвитку якості, величина розвитку значущості будь-чого.

Синтез (грец. *synthesis* – з'єднання) – цей метод дослідження є протилежним до аналізу і він дозволяє здійснювати об'єднання елементів (частин) об'єкта, який був розчленований у процесі аналізу, встановлюючи зв'язки між частинами і даючи можливість пізнати об'єкт дослідження як єдине ціле.

Система інформаційного забезпечення науково-дослідного процесу – це сукупність інформаційних ресурсів, пов'язаних між собою темою у будь-який галузі. Така система включає три основні компоненти:

- інструменти, що забезпечують доступ до інформації;
- інформацію як сукупність відомостей, їх види та джерела, форми представлення;
- органи інформаційного забезпечення, які відповідають за збереження та поширення інформації.

Система кодування – сукупність правил, які визначають систему знаків і порядок використання їх до подання, передавання, обробки і збереження інформації.

Система науково-технічної інформації (НТІ) – це організаційно-правова структура, за допомогою якої формується державна інформаційна політика, а також здійснюється координація робіт зі створення, користування, зберігання та поширення національних ресурсів науково-технічної інформації з урахуванням інтересів національної безпеки

Систематичний каталог – каталог, який формується згідно з діючою класифікацією науки.